

GYMNÁZIUM UNIČOV

Autoři

Kristýna Grobelná
David Hýbl
Jakub Jurník
Eva Kupková
Markéta Müllerová
Nikola Šimková
Kateřina Šindelářová

Pedagogické vedení

Mgr. Aleš Langer

Umíte si představit, že vám někdo sebere domov? Samozřejmě, že i dnes je to možné, ale na počátku 50. let během Akce Kulak to bylo zcela běžné. Komunistický režim chtěl dostat veškeré obyvatele pod svou kontrolu – a soukromé rolníky buď nahnat do jednotných zemědělských družstev, nebo zlikvidovat. Takový příběh se udál i v Brníčce, malé vesničce nedaleko Uničova.

Jiří Nohavička, bývalý legionář, přišel do Brníčka po druhé světové válce a během několika let proměnil jedno ze zdevastovaných hospodářství v prosperující statek, největší ve vsi. Roku 1951 se místní národní výbor rozhodl statek združstevnit a celou rodinu bez náhrady vysídlit. Represe se dotkla všech členů rodiny: hospodáře, jeho syna i snachy – Jarmily Nohavičkové. A právě jí se po dlouhých šedesáti letech podařilo zjednat spravedlnost...

STOPY TOTALITY

Vyhnaní rodiny Nohavičkovy

BRNÍČKO 1951

JIŘÍ NOHAVIČKA
Jiří Nohavička byl vojákem v americké armádě, účastníkem druhé světové války. Po válce se vrátil do Brníčka a začal znovu budovat svůj statek. Byl známý jako "Kulak" – bohatý rolník, který se chtěl vyhnout združstevnění. Jeho statek byl největší ve vsi.

JARMILA NOHAVIČKOVÁ (ROZENÁ CHYTILOVÁ)
Jarmila Nohavičková byla manželkou Jiřího Nohavičky. Byla učitelkou a aktivní občankou. Po združstevnění její rodina byla vysídlena z domova. Po šedesáti letech se jí podařilo zjednat spravedlnost.

VYHNANÍ 1951

V roce 1951 se v Brníčce uskutečnila akce "Kulak", která měla odstranit bohaté rolníky z vesnice. Jiří Nohavička a jeho rodina byli vysídleni z domova. Jarmila Nohavičková byla vysídlena se svými dětmi. Rodina se musela přestěhovat do pracovních tábů.

SOUD

Represe se dotkla všech členů rodiny: hospodáře, jeho syna i snachy – Jarmily Nohavičkové. A právě jí se po dlouhých šedesáti letech podařilo zjednat spravedlnost...

Gymnázium Uničov
Adresa: Uničov, Gymnazijní 3
Telefon: +420 585 621 111
E-mail: info@uničov.cz

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Evropská unie
Místní akční skupina Uničovsko
Místní akční skupina Uničovsko

Investice do rozvoje vzdělávání

Zapomněli

Po první návštěvě

Publikováno 15/05/2011 na stopytotality.org

Paní Nohavičková ukazuje na portrét tatínka

Takže nyní již mohu prozradit, že naším člověkem je paní Nohavičková. Nedávno se dočkala alespoň morálního odškodnění za nespravedlnost, která se jí kdysi stala. Bydlela na statku v Brníčku, který byl zabaven během kolektivizace, byla vyhozena z práce, její tchán byl zatčen, její muž si zničil plíce během práce v továrně...

V sobotu jsme vyrazili na první návštěvu. Hned na první dojem působila mile a přátelsky. Sedli jsme

do obývacího pokoje a začala nám vyprávět svůj příběh. Uměla jej vyprávět velmi poutavě a velmi dobře si pamatovala spoustu detailů. Ukázala nám fotografie i spoustu dokumentů, týkajících se celého jejího života. Strávili jsme tam necelé 3 hodiny a paní Nohavičková vůbec nevypadala unaveně.

Slíbila, že nám vybere a zapůjčí nějaké dokumenty. V nejbližší době nás čeká další návštěva. I když myslím, že v sobotu nám řekla téměř všechno. Je to opravdu milá paní, se kterou se nám bude dobře spolupracovat.

MOTIVAČNÍ OTÁZKY

Pro základní školy

- 1) Jak zakročil komunistický režim proti panu Nohavičkovi a proč?
- 2) Jak ovlivnilo zatčení pana Nohavičky životní situaci jeho snachy Jarmily Nohavičkové?
- 3) Kdo byl Ladislav Nakládal? Jak ovlivnil život rodiny Nohavičkovy?
- 4) Jak probíhalo stěhování paní Nohavičkové z Brníčka k rodičům?

Doplňující otázky pro střední školy

- 1) Jak se pan Nohavička dostal do československých legií?
- 2) Jaké profese se paní Nohavičková celý život věnovala? Mohla ji vykonávat bez problémů?
- 3) Paní Nohavičková dosáhla historického úspěchu u polistopadového soudu. Jakého?

Příběh rodiny Nohavičkových a prvního trestu za Akci Kulak

Jiří Nohavička se narodil, jako třetí ze čtyř synů, 14. listopadu 1897 v Loučanech. On a jeho dva starší bratři narukovali za první světové války do rakouské armády. První zemřel při výbuchu miny, druhý byl nezvěstný. Dne 15. října 1915 Jiří Nohavička narukoval ke 13. zemskému pěšímu pluku rakouské armády a 9. ledna 1916 odjel na italskou frontu. Odtud se se svou jednotkou přesunul na východní frontu, kde byl zajat Rusy 7. srpna téhož roku u Tlumače v Haliči. V zajetí pracoval na stavbě murmaňské tratě u Petrohradu a do československých legií v Rusku vstoupil v červenci roku 1917. Byl vojínem 3. střeleckého pluku, zúčastnil se památné bitvy u Bachmače a po skončení války absolvoval spolu s ostatními legionáři strastiplnou pouť po transsibiřské magistrále do Vladivostoku, odtud lodí do Ameriky a teprve potom zpátky do vlasti. Demobilizován byl v hodnosti desátníka 22. prosince 1920.

Jiří Nohavička s manželkou a dětmi

V roce 1945 přišel Jiří Nohavička se svou rodinou na statek v Brníčku u Uničova. Hospodářství bylo tehdy natolik zničené, že ho nikdo nechtěl. Pan Nohavička jej ale během pěti let zvelebil, statek opravil a úspěšně na něm do roku 1951 hospodařil. Zároveň byl členem MNV a krátce také předsedou místní organizace Národně socialistické strany. Navíc pomáhal ostatním legionářům, kteří se nemohli vrátit domů, tím, že je u sebe nechával pracovat.

Pro své postoje a vliv v obci byl po únoru 1948 cíleně existenčně likvidován jako tzv. vesnický kulak, pod záminkou neplnění dodávek mléka byl 3. prosince 1951 zatčen, strávil půl roku v táboře nucených prací v Brně a jeho rodina byla z Brníčka nuceně vystěhována.

Po vyhnání v roce 1951 se chtěl i s manželkou vrátit zpět do Loučan, ze kterých pocházel, kde měli před válkou dům spojený s obchodem. Dům jim ale už nepatřil, nyní byl ve vlastnictví sportovního družstva Jednota.

Po roce 1952 pracoval v továrně Sigma v Lutíně a se svou ženou prožil zbytek života v Loučanech. Jeho žena zemřela 19. března 1972 a pan Jiří Nohavička 14. prosince téhož roku. Nikdy se tak nedočkali satisfakce.

Paní Jarmila Nohavičková, za svobodna Chytilová, se narodila 17. července roku 1923 v Ústíně na Olomoucku. Oba její rodiče pocházeli z Náměště na Hané a pracovali jako kantorů. Během jejího dětství se rodina často stěhovala kvůli otcově práci. Paní Nohavičková na prahu dospívání dlouhodobě onemocněla a dostala se tak do Ústavu dominikánek v Olomouci-Řepčíně. Zde pak začala studovat učitelský ústav, protože se chtěla stát kantorkou jako rodiče. Ve studiu pedagogiky pokračovala na nově otevřené škole Komenium v Olomouci, kde studovala do konce třetího ročníku. Po maturitě nemohla jít pracovat jako kantorka, protože bylo nutné, aby pracovala pro Říši stejně jako ostatní její spolužáci. Někteří chlapci skončili přímo v Německu a jiní, i dívky, byli nuceni pracovat v továrnách. Jarmila Nohavičková získala díky svému bratranci práci v telegrafní

GYMNÁZIUM UNIČOV

kanceláři na hlavním nádraží v Olomouci. Své první učitelské místo získala v Náměšti na Hané. Dojžděla sem z Loučan, kde ještě žili její rodiče a odkud pocházel i její budoucí manžel Jiří Nohavička. Ten od roku 1946 tedy žil v Brníčku u Uničova na zničeném statku, který jeho otec opravil. 26. října toho roku se i přes nesouhlas svých rodičů s Jarmilou Nohavičkovou v Loučanech vzali. V té době paní Nohavičková učila v Dolní Sukolomi. Následujícího roku se jim v říjnu narodila dcera Jarmila a po jejím narození paní Nohavičková přešla pracovat do Uničova. V prosinci roku 1951 byl její tchán Jiří Nohavička zatčen v rámci Akce Kulak. Paní Nohavičková byla několik dní po zatčení svého tchána propuštěna ze školy bez jakéhokoli vysvětlení. Rodina Nohavičkových se pak s pomocí svých přátel z Brníčka odstěhovala a všichni jeli k rodičům paní Nohavičkové do Loučan. V té době byla paní Nohavičková bez zaměstnání, ale naštěstí jí pomohli spolužáci jejího otce, kteří pracovali na okresním školním výboru. Domluvili paní Nohavičkové místo učitelky v Drahanovicích, aby nebyla úřadům na očích, protože po roce 1951 byla nucena zcela opustit školství. Během svého působení v drahanovické škole se proto musela vyhýbat jakýmkoli inspekcím, protože jako učitelka vlastně „neexistovala“.

Když se ovšem tamní škola sloučila s jinou, inspekce už byla nutná. Nové dokumenty jí vystavil kolega, kterého zasvětila do svého problému, a od té doby byla paní Nohavičková opět regulérní učitelkou. V té době začala žít se svou rodinou v Náměšti na Hané. Učila zde až do důchodu.

Po pádu totalitního režimu v roce 1989 svitla všem lidem, kteří byli tímto režimem poškozeni, naděje na spravedlnost. Nyní mohli očistit dobré jméno své rodiny, dosáhnout morálního či majetkového odškodnění. Mezi těmito lidmi byla i Jarmila Nohavičková, která podala žalobu na Ladislava Nakládala. Ten se totiž, coby předseda Místního národního výboru v Brníčku, osobně podepsal pod výnos, kvůli kterému byla rodina Nohavičkových vystěhována.

Dne 12. ledna 2009 přišel paní Nohavičkové dopis – a v něm předvolání k soudu: pan Nakládala byl obviněn z podílu na vysídlení rodiny Nohavičkovy z brníčského statku v prosinci 1951. Paní Nohavičková podala 22. ledna 2009 obsáhlou výpověď, v níž shrnula celý příběh své rodiny. Policii předala i několik archivních materiálů, které měla k dispozici. Mezi nimi byla například listina, která obsahovala soupis zabaveného majetku rodiny Nohavičkových, podepsaná přímo panem Nakládalem. Po výpovědi paní Nohavičková doufala, že na pana Nakládala bude podána žaloba.

Dne 4. června 2009 se její dlouhé čekání vyplatilo. Dopis z Okresního státního zastupitelství v Olomouci sděloval, že na obviněného Ladislava Nakládala byla podána obžaloba u Okresního soudu v Olomouci pro trestný čin porušení povinnosti veřejného činitele. **Paní Nohavičková se tak stala vůbec prvním člověkem v České republice, kterému se podařilo dostat před soud a usvědčit konkrétní osobu zapojenou do Akce Kulak.** Pravomocný podmíněný trest, který v tomto případě padl, byl prvním trestem pro přímého aktéra nucené kolektivizace.

Příběh o vyhnání rodiny Nohavičkovy z Brníčka u Uničova

Rodina Nohavičkova patřila k tisícům rodin postižených kolektivizací zemědělství v 50. letech. Pan Jiří Nohavička starší se narodil roku 1897, v 1. světové válce bojoval na východní frontě, kde jej zajali. Roku 1917 vstoupil do **československých legií**. Jelikož se legionáři nemohli vrátit přes západní Rusko zpět do střední Evropy, museli cestovat přes přístav Vladivostok na Dálném Východě. Pan Nohavička cestoval se skupinou, kterou americké lodě převezly na západní pobřeží USA, odkud putovali vlakem přes celý kontinent na východní pobřeží. Zde se konečně nalodili na cestu do Evropy. Panu Nohavičkovi tato anabáze trvala dva roky. Rodina se pak usadila v nově vybudované legionářské „kolonii“ Bořany na pomezí východního Slovenska, Maďarska a Podkarpatské Rusi, která tehdy k Československu patřila. Zde bývalí legionáři dostali statek s hospodářstvím jako odměnu za službu státu. V roce 1938 ale území zabralo Maďarsko a legionáři museli bez náhrady odejít.

Pan Nohavička se vrátil na střední Moravu do rodné obce Loučany. Za 2. světové války se zapojil do odboje proti nacistické okupaci. Když válka skončila, chtěli se bývalí legionáři vrátit do Bořan, kolonie se ale již neobnovila. Nohavičkovi se nakonec přestěhovali do Brníčka u Uničova, odkud předtím musela odejít drtivá většina obyvatel německé národnosti. Roku 1946 se oženil syn pana Nohavičky staršího Jiří s Jarmilou Chytilovou, která také bydlela v Loučanech. Paní Jarmila byla učitelkou a po svatbě učila v Uničově. Narodily se jim dvě děti.

Akce Kulak

V únoru roku 1948 se Komunistická strana Československa stala rozhodující mocenskou silou v zemi. Na přelomu 40. a 50. let byla vyhlášena kolektivizace zemědělství, která znamenala násilnou likvidaci soukromého zemědělského hospodaření. Dotkla se i rodiny Nohavičkových. Jejich statek měl připadnout jednotnému zemědělskému družstvu. Rodina musela odvádět vysoké dávky z produkce hospodářství, pokud nebyly plněny, následovala pokuta. Nohavičkovi platili za neplnění odvodů z mléka. Úřední šikana však zvítězila – jejich bankovní účet byl obstaven. A bylo hůře – v říjnu roku 1951 se začalo odvádět vybavení statku. V prosinci si Státní bezpečnost „odvezla“ i pana Nohavičku staršího. Tehdy už startovala první fáze **Akce Kulak**, v rámci níž se režim rozhodl zemědělce nuceně vystěhovávat.

Legionáři v Rusku

Legionáři a komunistická moc

Bývalí příslušníci československých legií z 1. světové války tvořili důležitou součást společenského, ale i hospodářského života v meziválečném Československu. V roce 1921 založili svou zájmovou sdružující organizaci – Československou obec legionářskou (ČsOL). Ta byla s výjimkou válečných let 1939–1945 aktivní až do roku 1948. Po únoru toho roku bylo zřejmé, že ČsOL nebude moci dále existovat. Československé legie v Rusku totiž v letech 1917–1920 na ruském území bojovaly proti tehdy vznikající Rudé armádě. ČsOL byla nakonec bez vědomí a souhlasu svých členů rozpuštěna a odbojářské organizace se musely sloučit do nově vytvořené jednotné organizace s názvem Český (později Československý) svaz bojovníků za svobodu. ČsOL přišla o veškerý majetek a bývalí legionáři měli v nově vytvořené organizaci jen podřadné postavení. Někteří skončili jako obžalovaní v politických procesech a putovali do vězení či táborů nucené práce.

Pana Nohavičku st. nejdříve věznili ve sklepech národního výboru ve Šternberku, poté šest měsíců v táboře nucených prací v Brně. StB jej sledovala i po propuštění.

Svůj statek už Nohavičkovi zachránit nemohli, jako mnoho dalších zemědělců v tehdejší Československu o něj přišli. Museli se vystěhovat a s sebou si mohli vzít jen tolik věcí, kolik se vešlo na vypůjčený nákladní automobil. Zbývající vybavení se rozprodávalo. Paní Jarmila šla s malými dětmi v prosincové zimě pěšky na nádraží, protože se do auta již nevešly. Pracovní poměr v uničovské škole jí tehdejší ředitel ukončil. Rodina se vystěhovala mimo okres, paní Nohavičková pak léta učila načerno. Nakonec se jí podařilo získat místo ve škole v Náměšti na Hané, kde dodnes žije.

První trest za nucenou kolektivizaci

Nohavičkovi sice dostali většinu svého majetku po roce 1989 v restituci zpět, paní Jarmila se však rozhodla bojovat za potrestání konkrétních viníků bezpráví v Brníčku. Shromáždila všechny archivní materiály k případu vyhnání rodiny a předala je policii. Její boj za spravedlnost trval téměř dvacet let. V březnu roku 2011 byl bývalý předseda Místního národního výboru v Brníčku Ladislav Nakládal odsouzen k osmnáctiměsíčnímu podmíněnému trestu. Pro paní Nohavičkovou znamenal výsledek soudu morální zadostiučinění. Pan Nakládal totiž osobně podepsal dokument, na jehož základě byli Nohavičkovi v 50. letech vystěhováni. Také při samotném nuceném stěhování určoval, co si mohou vzít s sebou, a dodal, že se musí vystěhovat mimo okres, jinak že budou muset celou „akci“ hradit z vlastních nákladů. Odsouzení pana Nakládala bylo historicky prvním trestem za násilnou kolektivizaci v Československu v 50. letech.

Pozor! Vesnický boháč!

„Kulaci“ a jejich pronásledování v ČSR

S násilnou kolektivizací zemědělství v Československu v 50. letech byl spojen pojem kulak či vesnický boháč. Pod toto označení mohli spadat prakticky všichni soukromí zemědělci. Slovo kulak mělo svůj původ v ruském jazyce.

V první polovině 50. let probíhala ve dvou vlnách tzv. Akce Kulak (zkráceně označovaná rovněž jako Akce K, stejnou zkratku měla i Akce K – Klášter z roku 1950, jejímž cílem byla likvidace mužských řeholních řádů). V jejím rámci docházelo k nucenému přesídlování tisíců rodin soukromých zemědělců. Kulaci měli oproti běžným zemědělcům odvádět ještě vyšší dávky a rovněž platit vyšší daně. K tomu měly být místními orgány státní správy vypracovány zvláštní jmenné seznamy. Akce pokračovala až do přelomu let 1953 a 1954, končila tedy již po smrti Stalina i Gottwalda. V některých regionech vystěhování pokračovalo dále, i když už jen v rámci jednotlivých krajů (nucené stěhování v rámci kraje probíhalo i v první polovině 50. let, když byla akce mezi první a druhou vlnou dočasně pozastavena). Represe vůči kulakům či vesnickým boháčům lze řadit ke zřejmým projevům totalitního systému v Československu – ve své vypočítavé krutosti si v ničem nezaдалa se svým sovětským vzorem. Rodiny postižených rolníků přišly o domov, majetek, zemědělské stroje, polnosti i zvířata. Tito zemědělci byli označeni za nepřátele celé společnosti. Viníci tohoto bezpráví nebyli potrestáni, historicky prvního potvrzeného odsouzení za toto příkoří se po dlouhém soudním řízení v roce 2011 domohla až paní Jarmila Nohavičková z Olomoucka, která měla celý případ své vyhnané rodiny velmi dobře zdokumentovaný. Viz také panely k p. Lysému a Přindišovým.

GYMNÁZIUM UNIČOV

GYMNÁZIUM UNIČOV

